

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет фізичної культури
Кафедра фізичної реабілітації та медико-біологічних основ фізичного виховання

Дипломна робота (проект)
магістра

з теми: **«ФІЗИЧНА ТЕРАПІЯ ДІТЕЙ З ВАДАМИ СЛУХУ»**

Виконала: студентка 2 курсу, групи TR1-M23
спеціальності 227 Терапія та реабілітація

Равлюк Анна Миколаївна

Керівник: Христич Тамара Миколаївна, доктор медичних
наук, професор

Рецензент: Єдинак Геннадій Анатолійович, доктор наук з
фізичного виховання і спорту, професор

Кам'янець-Подільський – 2025 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ.....	7
1.1. Порушення слуху дітей як сучасна соціальна проблема.....	7
1.2. Роль фізичної терапії у корекції рухової сфери дітей з порушеннями слуху.	15
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ РУХОВОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ІЗ ВАДАМИ СЛУХУ ТА МЕТОДИ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ	27
2.1. Організація досліджень рухового розвитку дітей з порушенням слуху.....	27
2.2. Методи фізичної реабілітації для корекційної роботи рухового розвитку дітей із вадами слуху.	37
РОЗДІЛ 3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЗА ОТРИМАНИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ.....	43
3.1. Результати корекційної роботи з дітьми контрольної групи	43
3.2. Практичні рекомендації корекції рухового розвитку дітей із вадами слуху методами фізичної реабілітації за отриманими результатами	51
ВИСНОВКИ	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	67

ВСТУП

Актуальність проблеми. Згідно з наявними науковими даними, порушення функціонування слухового аналізатора в дітей зумовлює виникнення ряду вторинних відхилень, серед яких домінуючим є затримка мовленнєвого розвитку. Оскільки мовлення є провідним засобом комунікації з навколишнім середовищем, актуальним постає питання подальшої підтримки таких осіб у спеціалізованих дошкільних установах та забезпечення професійної інтеграції з урахуванням особливостей слухової і мовленнєвої діяльності [1].

Обмеження комунікативної функції призводить до зниження обсягу отримуваної інформації, що негативно впливає на розвиток когнітивних процесів і, передусім, обумовлює затримку формування рухових навичок [5].

Особливості моторної активності дітей з порушенням слуху зумовлені сукупністю чинників, серед яких провідну роль відіграють функціональні порушення окремих фізіологічних систем організму.

Збереження і підтримка здоров'я особистості в усі вікові періоди є ключовим чинником соціального розвитку, невід'ємним компонентом якого виступає здоровий спосіб життя, а також його складова – раціональна рухова активність [4].

Рухова активність розглядається як фундаментальна умова існування живого організму, фактор розвитку та самореалізації. Обмеження природної потреби в русі, особливо в дитячому віці, призводить до редукції природних здібностей, морфофункціональних змін і, як наслідок, зниження тривалості життя [2].

Актуальні дослідження як вітчизняних, так і зарубіжних науковців свідчать про збільшення кількості дітей і підлітків з різноманітними порушеннями розвитку. Значну частку серед них становлять особи з дефіцитом слуху. Масові дослідження встановили, що близько 2–3% населення світу мають суттєві порушення слуху [5].

Повноцінна соматична та психомоторна адаптація дітей і підлітків з вадами слуху є неможливою без врахування специфіки організації їх рухової діяльності,

спрямованої як на забезпечення необхідного рівня фізичного розвитку, так і на корекцію функціональних порушень у різних сферах [5].

У ряді досліджень наголошується на ключовій ролі вестибулярного апарату в забезпеченні моторної діяльності дітей зі слуховими вадами. Так, Н. Л. Надєїна [6] за результатами спеціалізованого дослідження виявила ознаки вестибулярної дисфункції у 62% обстежених осіб із порушенням слуху. Дані результати свідчать про те, що патологія слухового аналізатора зумовлює функціональні зміни не лише у вестибулярній, а й у кінестетичній системі, що істотно впливає на особливості моторики [6].

З точки зору фізіології, оцінка стану рухової сфери ґрунтується на даних неврологічних досліджень. Так, Н. І. Букун [3] зафіксував у 64% респондентів із порушенням слуху зміни рефлексорної активності, а у 43% – зниження гальмівного впливу кори головного мозку [3].

Фізичний та функціональний розвиток дітей і підлітків з порушенням слуху має специфічні характеристики, що виявляються у відмінностях їхньої рухової активності. Серед поширених порушень – деформації опорно-рухового апарату, такі як порушення постави, сколіоз, сутулість, плоска грудна клітка, крилоподібні лопатки, плоскостопість.

Фізіометричні показники (зріст, маса тіла, окружність грудної клітки, життєва ємність легень, м'язова сила спини, живота та верхнього плечового поясу) у таких дітей істотно відрізняються від показників їхніх однолітків, які не мають порушень слуху [4].

Одним із найхарактерніших відхилень у цієї категорії дітей є порушення моторної координації. Так, при виконанні циклічних рухів спостерігаються зміни техніки: під час ходьби – човгання стопами, при бігу – напівзігнуті нижні кінцівки, обмежена амплітуда рухів верхніх кінцівок, недостатній нахил тулуба; рухи загалом втрачають пластичність, характеризуються неточністю. Дисфункція вестибулярного аналізатора викликає компенсаторні реакції у статиці та моториці: широке розставлення ніг, розвиток плоскостопості, посилення викривлення хребта [4].

Розвиток швидкісних характеристик, зокрема швидкість рухової реакції та одиничного руху, у дітей з порушенням слуху є уповільненим порівняно з їхніми нормально чуючими однолітками [1].

Також спостерігається відставання у формуванні рухової пам'яті та зниження здатності підтримувати рівновагу як у статичних, так і в динамічних умовах [1].

Об'єкт дослідження. Процес корекції координаційних здібностей дітей, які мають порушення слуху методами фізичної терапії.

Предмет дослідження. Зміст комплексів фізичних вправ та ігор на заняттях реабілітаційного спрямування, вкладених у програму реабілітації координаційних здібностей дітей із вадами слуху.

Метою дослідження є: виявлення дієвих засобів фізичної терапії, за для забезпечення коректного та всебічного фізичного розвитку дітей з вадами слуху.

Завдань дослідження. З усього вищевикладеного, нами сформульовані завдання дослідження:

- провести аналіз даних науково-методичної літератури та інформаційних ресурсів мережі інтернет щодо особливостей рухової діяльності дітей та підлітків з порушеннями слуху;
- узагальнити вітчизняний та світовий досвід щодо обліку проблематики рухової діяльності дітей з порушеннями слуху при організації їхньої рухової сфери;
- провести емпіричне дослідження фізичної реабілітації рухової діяльності дітей з порушеннями слуху;
- підвести підсумки результатів дослідження контрольної групи;
- сформулювати практичні рекомендації для покращення рухової діяльності дітей з порушеннями слуху методами фізичної реабілітації.

Методи та організація досліджень. Для вирішення поставлених завдань дослідження нами використано такі методи, як аналіз та узагальнення даних спеціальної науково-методичної літератури, моніторинг інформаційних ресурсів мережі Інтернет, контент-аналіз теоретичних та методичних робіт (монографій, навчальних посібників, методичних матеріалів); системний підхід.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дипломної роботи магістра обговорювались на звітній науковій конференції студентів, магістрантів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Публікації. Результати дослідження за темою кваліфікаційної (дипломної) роботи магістра висвітлені в одній науковій статті.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що програма фізичної терапії, сприяє відновленню слухової функції, позитивно впливає на показники решти функції та покращення якості життя в цілому. Запропонована програма може бути використана у системі терапії дітей в умовах спеціалізованого реабілітаційного центру та поліклініки.

Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновку та списку використаної літератури.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження можна зробити висновок, що фізична реабілітація є необхідною складовою корекції рухової сфери дітей з порушеннями слуху. Вона сприяє покращенню рухової координації, розвитку рівноваги та м'язової сили, зменшенню ризику виникнення ускладнень, а також підвищенню рівня фізичної активності дітей. Окрім цього, фізична реабілітація може мати позитивний вплив на соціальну адаптацію дітей з порушеннями слуху.

Для досягнення максимальної ефективності корекційних заходів важливо застосовувати комплексний підхід, що передбачає інтеграцію фізичної реабілітації з іншими методами корекції порушень слуху та пов'язаних з ними проблем. Важливим є також забезпечення індивідуального підходу до кожної дитини з порушенням слуху, з урахуванням особливостей її фізичного та психічного розвитку, ступеня втрати слуху, а також специфіки комунікації. Особлива увага має бути приділена підтримці батьків дітей з порушеннями слуху, своєчасній ранній діагностиці та своєчасному початку реабілітаційних заходів.

Досягнення позитивних результатів у корекції рухового розвитку дітей з вадами слуху можливе за умови індивідуалізації підходу, врахування особливостей фізичного стану дитини, а також систематичного та регулярного виконання комплексу спеціальних вправ. Застосування методів фізичної реабілітації у корекції рухового розвитку дітей з порушеннями слуху є ефективним та перспективним напрямком, який дозволяє підвищити якість життя дитини та покращити її фізичний розвиток. Особливу увагу слід приділяти специфіці роботи з дітьми з порушеннями слуху, що потребує застосування спеціалізованих методик, враховуючи особливості сприйняття інформації цією категорією дітей. Під час фізичної реабілітації необхідно використовувати такі методи, як візуальна та тактильна демонстрація вправ, детальні інструкції, повторення вправ, а також впровадження ігрових елементів, що стимулюють мотивацію дітей до занять.

Рухливі ігри є дієвим засобом корекції та розвитку рухових здібностей дітей з порушеннями слуху. Вони сприяють розвитку фізичних та соціальних навичок, покращенню рухової координації, швидкості реакції, а також сприяють соціальній адаптації та інтеграції дітей у загальне соціальне середовище. Використання рухливих ігор у комплексі з іншими методами корекції порушень слуху дозволяє досягти максимальної ефективності у розвитку та корекції рухових здібностей дітей. Важливо, щоб розробка таких ігор враховувала специфіку дітей з порушеннями слуху, забезпечувала необхідний рівень безпеки та сприяла їх соціальній інтеграції.

Отримані результати дослідження підтверджують ефективність фізичної реабілітації у корекції рухового розвитку дітей із вадами слуху. Проте для досягнення максимального результату необхідно пам'ятати про потребу індивідуального та комплексного підходу до розвитку таких дітей, що має включати не лише фізичну реабілітацію, а й психологічну, соціальну та мовленнєву підтримку.

Важливим аспектом є також роль батьків та родичів у розвитку дітей з порушеннями слуху. Вони повинні активно брати участь у процесі фізичної реабілітації, надавати дитині підтримку, допомогу і мотивацію, що сприятиме покращенню результатів та підвищенню самооцінки дитини.

Для досягнення оптимальних результатів у корекції рухового розвитку дітей із вадами слуху необхідно проводити систематичні заняття з фізичної реабілітації, забезпечувати їх регулярність та планувати під керівництвом кваліфікованих спеціалістів з фізичної реабілітації. Окрім того, важливо створювати умови для залучення дітей до занять спортом та участі у фізичних змаганнях, що не лише покращує фізичну підготовку, а й сприяє соціальній інтеграції.

У підсумку слід відзначити необхідність подальшого наукового дослідження у сфері фізичної реабілітації дітей з порушеннями слуху, зокрема вивчення ефективності різних методів реабілітації та їх впливу на різні аспекти життєдіяльності цієї категорії дітей. Перспективним напрямком є впровадження інноваційних технологій і методик, що можуть сприяти покращенню розвитку та соціальної інтеграції дітей з вадами слуху.

У процесі роботи над дипломним проектом магістра було проведено дослідження, яке підтверджує ефективність застосування методів фізичної реабілітації у корекції рухового розвитку дітей із вадами слуху. Проте для досягнення максимальних результатів необхідно враховувати роль сім'ї, забезпечувати підтримку та мотивацію батьків, а також здійснювати систематичні заняття під керівництвом висококваліфікованих спеціалістів.

Отже, результати дослідження можуть бути використані для подальшого удосконалення методів фізичної реабілітації дітей із вадами слуху, сприяючи їхньому гармонійному розвитку та інтеграції в суспільство. Дана тематика є актуальною і перспективною для подальшого наукового вивчення та практичного застосування, а отримані результати можуть бути корисними для широкого кола фахівців, зокрема педагогів, лікарів, реабілітологів, батьків та інших осіб, які займаються дітьми з порушеннями слуху.

Результати дослідження можуть бути використані для розробки індивідуальних програм фізичної реабілітації, а також для впровадження нових методик і технологій, які дозволять досягати більш високих результатів у розвитку дітей з порушеннями слуху. Це сприятиме підвищенню рівня їх фізичного здоров'я, соціальної активності та загальної якості життя.

Таким чином, всі вищезазначені фактори підкреслюють значущість даної теми та необхідність подальших наукових пошуків у сфері фізичної реабілітації дітей з порушеннями слуху.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Афанасьєва О. Сучасний стан проблеми фізичної реабілітації дітей з депривацією слуху. Молода спортивна наука України: зб. наук. праць. Львів, 2011. Вип. 15, Т.3. С. 17 – 20.
2. Афанасьєва О. Напрямки розвитку фізичної реабілітації слабочуючих дітей. Спортивний вісник Придніпров'я. 2011. №3. С. 165 – 168.
3. Луковська О. Л. Особливості фізичного розвитку слабочуючих дітей середнього шкільного віку. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2012. №4. С. 83 – 86.
4. Вільчковський Е. С. Організація рухового режиму у дошкільних навчальних закладах: навч-метод. посіб. Тернопіль: Мандрівець, 2008. 128 с.
5. Горопах Н. М. Фізичне виховання дошкільників та молодших школярів у контексті інклюзивної освіти: проблеми наступності та перспективності. Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти. 2014. Вип. 10. С. 11-15
6. Афанасьєва О. Сучасний стан проблеми фізичної реабілітації дітей з депривацією слуху. Молода спортивна наука України: зб. наук. праць. Львів, 2011. Вип. 15, Т.3. С. 17 – 20.
7. Дегтяренко Т. М. Корекційно-реабілітаційна робота в спеціальних дошкільних закладах для дітей з особливими потребами: навч. посіб. Суми: Університетська книга, 2008. 302 с.

8. Дитина зі світу тиші: на допомогу батьками нечуючої дитини. Укл. Н. А. Зборовська та ін. К. СПКТБ УТОГ, 2011. 183 с.
9. Доцюк Л. Г. Використання адаптивної фізичної культури для корекції фізичного розвитку школярів з порушеннями слуху. «Молодий вчений». № 3.1. (43.1), 2017. С. 132–135.
10. Демченко Є. В. Особливості психофізичного розвитку та рівня фізичної підготовленості дітей з порушенням слуху та перспективи їх корекції засобами 8 реабілітаційної верхової їзди. Педагогіка та психологія. 2012. № 3 (103).
11. Заставна О. М. Стан рухової активності та фізичної підготовленості дітей старшого дошкільного віку після кохлеарної імплантації. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. 2015. Випуск 129, том 1. С. 98-102.
12. Заставна О. М. Фізична реабілітація слабочуючих дітей старшого дошкільного віку після кохлеарної імплантації: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. наук з фіз. вихов. та спорту: спец. 24.00.03 «Фізична реабілітація». ДВНЗ «Прикарпатський 40 національний університет імені Василя Стефаника». Івано-Франківськ, 2016. 20 с.
13. Заставна О. М. Особливості фізичного розвитку дітей дошкільного віку після кохлеарної імплантації. Молода спортивна наука України. 2015. Т. 3. С. 52-56.
14. Івахненко А. А. Порівняльна характеристика розвитку психомоторної сфери глухих дітей молодшого шкільного віку та їх однолітків зі збереженим слухом. Педагогіка, психологія та медико- біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2014. №1. С13 – 17.

15. Івахненко А. А. Корекція та розвиток психомоторної функції глухих дітей молодшого шкільного віку засобами рухливих ігор : монографія Запоріжжя. ЗНТУ, 2014. 214 с
16. Ільницький В. І., Ясінський Є. А. Фізичне виховання в середніх медичних навчальних закладах. Посібник. Тернопіль: Укрмедкнига, 2000. 192 с.
17. Козак, О.А., Фізична реабілітація дітей з порушеннями слуху. Матеріали XXXI всеукраїнської практично-пізнавальної конференції «Наукова думка сучасності й майбутнього», 2019. с. 47
18. Луковська О. Л. Особливості фізичного розвитку слабочуючих дітей середнього шкільного віку. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2012. №4. С. 83 – 86.
19. Маслова О. Обґрунтування необхідності розробки інноваційних технологій для оптимізації процесу фізичного виховання дітей з вадами слуху Теорія і методика фізичного виховання і спорту. №3/2017. С. 78–85
20. Ткач, О.М. Логопедична робота з дітьми дошкільного віку після кохлеарної імплантації. Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки). 2020. № 16, 245-254.